

лѣма сила, въ новъ, още по силенъ блясъкъ, както въ приготвленията за този походъ, тъй и въ първоначалнитѣ, и въ послѣдующитѣ му дѣйствия, и въ цѣлия му обемъ, и въ най малкитѣ му подробности.

Трѣбва да заблѣжимъ, обаче, че въ обратния походъ отъ Хиѳазъ до устията на Индъ и отъ тукъ въ Персія, сжщо и въ послѣдующитѣ слѣдъ туй до смъртъта му дѣйствия, Александръ се явява вече не толкова полководецъ-завоювателъ, колкото господарь, напълно загриженъ за закрепяването на завоюванията си и за

благосъстоянието на обширното си господарство. Като полководецъ, той още при Хиѳазъ, съ отказа на войската му да върви по нататкъ съ него, билъ принуденъ да тури прѣдѣлъ на побѣдоносното си шествие на истокъ. Пръвъ пжтъ неговата воля срѣщнала такова съпротивление, което той не билъ въ състояние да прѣодолѣе нито съ строгостъ, нито съ кротостъ, и, покоряющъ се на необходимостта, прѣдприелъ обратния походъ, съ цѣли повечето политически и търговски, отколкото военни.

§ 19.

Общ изводъ за Александра Великий, като полководецъ, и за начина и искуството на воденитѣ войната отъ него.

Изложението на походитѣ на Александра Великий ще заключимъ съ единъ общъ изводъ за самия него, като полководецъ, и за начина и искуството на воденитѣ войната отъ него.

И тукъ ще се обърнемъ най на прѣдъ къмъ най добрия, най добросъвѣстния и най справедливия отъ неговитѣ историци, дълбокомислящия философъ, опитния и знающия военното дѣло Аррианъ. Тъй описва той Александра*): «Александръ билъ надаренъ съ прѣкрасна вънкашность, бърза, неуморима рѣшителность, и храбрость, която всичко прѣодолявала. Той ламтялъ за опасности, още по вече за честь и слава. Доста равнодушенъ къмъ плътскитѣ удоволствия, той билъ ненаситенъ въ алчността си за по възвишени, благородни наслаждения. Той притѣжавалъ рѣдко то искуство да избира въ труднитѣ обстоятелства най добритѣ срѣдства, да оцѣнява, да прѣдотгадава вѣроятността на успѣха. Той нѣмалъ равенъ на себѣ си по искуството да

устроява войскитѣ, да ги въоръжава, да ги управлява, да имъ внушава довѣрие къмъ себѣ си и да ги насърчава, като лично пръвъ имъ давалъ примѣръ за прѣодоляването на опаснитѣ съ непоколебима твърдость. Въ съмнителнитѣ прѣдприятия, смѣлостта му рѣшавала побѣдата. Кой по добръ отъ него умѣялъ да надпрѣварва неприятеля и да го побѣждава тогава, когато той и не подозиралъ още движението на Александра противъ него? Той свято пазилъ дадената дума, умѣялъ да се прѣдпазва отъ всѣкаква измама и, безъ да оставя за себѣ си нѣщо, билъ извънрѣдно щедъръ къмъ другаритѣ си. Роденъ на свѣта по особено прѣдопрѣдѣление на боговетѣ, той не билъ подобенъ никому отъ смъртнитѣ».

И дѣйствително, Александръ, като човѣкъ, стои на височина, едва достъпна за смъртнитѣ, — като полководецъ, явява въ себѣ си съединението на всички дарби, всички добродѣтели, всички военни съвършенства, въ тѣлесно, душевно и умствено отношение.

*) Походитѣ на Александра Великий, книга VII, глава 7.